

महाराष्ट्र शासन

तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य मुंबई

लघुलेखक (निम्नश्रेणी), वरीष्ठ लिपिक आणि निदेशक (प्रयोगशाळा सहाय्यक) (तांत्रिक) या पदांच्या भरतीसाठी ऑनलाइन परीक्षेसंबंधी माहिती पुस्तिका

उमेदवार देणार असलेल्या ऑन-लाईन परीक्षेच्या विविध पैलूंचा तपशील आणि संबंधित बाबीसंबंधात महत्वाच्या सूचना या पुस्तिकेत आहेत. परीक्षेची तयारी करण्यात मदत व्हावी म्हणून उमेदवारास या पुस्तिकेचे नीट अध्ययन करण्यास सुचविले जात आहे.

खाली दर्शविल्याप्रमाणे ऑन-लाईन परीक्षेत वस्तुनिष्ठ स्वरूपाच्या बहुपर्यायी प्रश्नावल्या असतील.

लघुलेखक (निम्नश्रेणी) आणि वरीष्ठ लिपिक या पदांसाठी परीक्षेचे स्वरूप

अनुक्रमांक	प्रश्नावलीचे नाव	प्रश्न संख्या	अधिकतम अंक	माध्यम	अवधि
1	मराठी भाषा	25	50	मराठी	120 मिनिटे
2	इंग्रजी भाषा	25	50	इंग्रजी	
3	सामान्य ज्ञान	25	50	द्विभाषी अर्थात्	
4	अभिक्षमता चाचणी	25	50	मराठी आणि इंग्रजी	
	एकूण	100	200		120 मिनिटे

निदेशक (प्रयोगशाळा सहाय्यक) (तांत्रिक) या पदासाठी परीक्षेचे स्वरूप

अनुक्रमांक	प्रश्नावलीचे नाव	प्रश्न संख्या	अधिकतम अंक	माध्यम	अवधि
1	मराठी भाषा	15	30	मराठी	90 मिनिटे
2	इंग्रजी भाषा	15	30	इंग्रजी	
3	सामान्य ज्ञान	15	30	द्विभाषी अर्थात्	
4	अभिक्षमता चाचणी	15	30	मराठी आणि इंग्रजी	
	एकूण	60	120		90 मिनिटे

लघुलेखक (निम्नश्रेणी) आणि वरीष्ठ लिपिक या पदांसाठी परीक्षेचा अवधि 120 मिनिटे आहे व निदेशक (प्रयोगशाळा सहाय्यक) (तांत्रिक)या पदासाठी परीक्षेचा अवधि 90 मिनिटे आहे तरीही उमेदवारांस परीक्षास्थानी साधारणतः अनुक्रमे 180 आणि 150 मिनिटे उपस्थित रहावे लागेल ज्यामध्ये नोंद होणे (logging in), प्रवेशपत्र गोळा करणे, सूचना देणे इ. साठी लागणा-या कालावधीचासुद्धा समावेश आहे. इंग्रजी व मराठी भाषेच्या प्रश्नावल्याच्या व्यतिरिक्त इतर प्रश्नावल्या इंग्रजी आणि मराठी भाषेत असतील. दिलेल्या परीक्षेच्या कालावधीत उमेदवार कोणत्याही प्रश्नावलीतील कोणताही प्रश्न सोडवू शकतात. सर्व प्रश्नांना बहुपर्याय असतील. प्रश्नासाठीच्या पाच उत्तरांपैकी, फक्त एकच अचूक उत्तर असेल. उमेदवारास सर्वाधिक अचूक उत्तराची निवड करावयाची आहे आणि उमेदवारास वाटत असलेल्या योग्य / अचूक पर्यायावर 'माउस-क्लिक' करावयाचा आहे. उमेदवाराने क्लिक केलेला पर्याय ठळकपणे दर्शविला जाईल आणि त्यास उमेदवाराचे त्या प्रश्नाचे उत्तर म्हणून गणले जाईल. उमेदवाराने दर्शविलेल्या चुकीच्या उत्तरासाठी कोणताही दंड नाही. परंतु उमेदवाराने कोणत्याही प्रश्नाचे उत्तर अंदाजाने देऊ नये असा सल्ला दिला जात आहे.

कृपया ध्यानात घ्या की या पुस्तिकेत दिलेले प्रश्नांचे प्रकार हे उदाहरणादाखल आहेत आणि सर्वसमावेशक नाहीत. प्रत्यक्ष परीक्षेत तुम्हाला यापैकी काही किंवा सर्व प्रकारांचे अधिक काठीण्य पातळीचे प्रश्न आढळतील, शिवाय या ठिकाणी नमूद न केलेल्या इतर प्रकारांवरही प्रश्न आढळतील.

काही नमुना प्रश्न खाली दिले आहेत.

नमुना प्रश्न

मराठी भाषा

- प्र.1-2. पुढील प्रत्येक प्रश्नात वाक्याचे चार भाग पाडले आहेत. व्याकरणाच्या, वाक्य रचनेच्या किंवा भाषेच्या दृष्टीने वाक्य सदोष असल्यास, कोणत्या भागात दोष आहे ते ठरवून त्या भागाचा क्रमांक उत्तर म्हणून द्या. वाक्य निर्दोष / बिनचूक असल्यास उत्तर "(5)" द्या.
- प्र.1. इंग्लंडमधून जन्मलेल्या / कुसुमाग्रजांना शेक्सपियर म्हणतात / व हिंदुस्थानात जन्मलेल्या शेक्सपियरांना /
(1) (2) (3)
कुसुमाग्रज म्हणतात. निर्दोष
(4) (5)
- प्र.2. माझ्या स्मरणशक्तीनुसार / माझ्या बाळपणी माझ्या वडिलांची बदली / एका गलिच्छ गावी / झाली आहे. निर्दोष
(1) (2) (3) (4) (5)
- प्र.3-4. पुढे काही शब्दसमूह दिले आहेत. त्यांचा अर्थ सांगणारा एक शब्द दिलेल्या पर्यायातून निवडा.
- प्र.3. स्वतःच स्वतःची सर्व कामे करणारा.
(1) स्वयंभू (2) स्वावलंबी (3) स्वयंचलित (4) स्वकष्टार्जित (5) स्वाध्यायी
- प्र.4. कोणतेही काम करू शकणारा.
(1) बहुश्रुत (2) हुषार (3) चलाख (4) हरहुन्नरी (5) डोकेबाज
- प्र.5. पुढील शब्द समूहाचा अर्थ सांगणारा शब्द दिलेल्या पर्यायातून निवडा:
देव आहेसे मानणारा
(1) नास्तिक (2) आस्तिक (3) भक्त (4) संत (5) यापैकी एकही नाही

ENGLISH LANGUAGE

- Q.1. Read the sentence to find out whether there is any grammatical or idiomatic error in it. The error, if any, will be in one part of the sentence. That part is the answer. If there is no error, the answer is 'No error'. (Ignore the errors of punctuation, if any).
The regaining of freedom / as we well know has given rise for / many dormant issues /
(1) (2) (3)
and conflicts in our society. No error
(4) (5)
- Q.2-3. Directions : In each of the following questions, select from amongst the five alternatives, the word most opposite in meaning of the word given in capitals.
- Q.2. LIVELY
(1) simple (2) weak (3) dull (4) angry (5) moron
- Q.3. INADVERTENT
(1) adequate (2) available (3) sluggish (4) negligent (5) intentional
- Q.4. Pick out from the words given below this sentence the word which would complete the sentence correctly and meaningfully.
He wants me to look _____ his garden during his absence.
(1) at (2) over (3) after (4) into (5) from
- Q.5-6. Direction : In each of the following questions, select from amongst the five alternatives, the word nearest in meaning to the word given in capitals.
- Q.5. LETHAL (1) light (2) dangerous (3) deadly
(4) cruel (5) thoughtless
- Q.6. CENTENARY (1) a guard (2) a hundred years (3) a very old man
(4) a hundred runs (5) a hundredth anniversary

सामान्य ज्ञान

- प्र.1. कोणत्या देशाने क्रिकेट - विश्वचषक 2007 जिंकला ?
(1) दक्षिण आफ्रिका (2) श्रीलंका (3) इंग्लंड (4) न्यूझीलंड (5) दिलेल्या पर्यायांव्यतिरिक्त अन्य
- प्र.2. महाराष्ट्रात खालील पैकी कोणते पीक घेतले जात नाही ?
(1) ज्वारी (2) गहू (3) ज्यूट (4) कापूस (5) तंबाखू
- प्र.3. महाराष्ट्रात खालीलपैकी कोणत्या शहरात कुंभमेळा भरतो ?
(1) पुणे (2) रत्नागिरी (3) नाशिक (4) पंढरपूर (5) कोल्हापूर
- प्र.4. अवैध पैशाविरूद्धच्या लढाईमध्ये खालीलपैकी कोणत्या वित्तीय संस्थेने 'आपल्या ग्राहकांना जाणा' (Know Your Customer) योजनेची सुरुवात केली ?
(1) आई डी बी आई (2) आर बी आय (3) नाबाई (4) सीडबी (5) दिलेल्या पर्यायांव्यतिरिक्त अन्य
- प्र.5. खालीलपैकी कोणत्या राज्याची सीमारेषा महाराष्ट्राच्या सीमारेषेशी लागून नाही ?
(1) छत्तीसगढ (2) कर्नाटक (3) आन्ध्र प्रदेश (4) राजस्थान (5) गुजरात

अभिक्षमता चाचणी

- प्र.1. 'पायाचा', मनुष्याशी जो संबंध आहे तसाच संबंध 'खूर' चा खालीलपैकी कुणाशी आहे ?
(1) घोडा (2) कुत्रा (3) बूट (4) लोहार (5) खोगीर
- प्र.2. खालीलपैकी कोणत्या खर्चाच्या शीर्षकांतर्गत 'मुलांच्या मासिकाची वर्गणी भरली' ही क्रिया वर्गीकृत होईल ?
(1) अन्न (2) प्रवास (3) आतिथ्य (4) आरोग्य (5) शिक्षण
- प्र.3. मुलांच्या एका रांगेत महेश रांगेच्या डावीकडून सातवा आणि उजवीकडून अठरावा आहे. त्या रांगेत एकूण किती मुले आहेत?
(1) 26 (2) 25 (3) 27 (4) निश्चित सांगता येत नाही (5) दिलेल्या पर्यायांव्यतिरिक्त अन्य
- प्र.4. खालील इंग्रजी वर्णाक्षरगटाच्या श्रृंखले मध्ये प्रश्नचिहनाच्या (?) जागी दिलेल्या इंग्रजी वर्णाक्षरगटांपैकी कोणता गट येईल ?
AB BC CD DE ? FG
(1) DF (2) DG (3) FE (4) EF (5) GF
- प्र.5. एका सांकेतिक परिभाषेत 'A + B' चा अर्थ 'B ची आई A आहे' असा आहे आणि 'A - B' चा अर्थ 'B चे वडील A आहेत' असा आहे. खालीलपैकी कशाचा अर्थ 'R ची आजी P आहे' असा होईल ?
(1) P - Q + R (2) Q - R + P (3) P + Q - R (4) Q + R - P (5) दिलेल्या पर्यायांव्यतिरिक्त अन्य

(अ) ऑनलाइन परीक्षेच्या स्वरूपाबद्दल तपशील :

- (1) परीक्षा ऑन-लाइन म्हणजेच संगणकावर घेतली जाईल.
- (2) इंग्रजी व मराठी भाषेच्या प्रश्नावलीव्यतिरिक्त सर्व प्रश्नावल्या इंग्रजी व मराठी भाषेत असतील.
- (3) सर्व प्रश्नांना बहुपर्याय असतील. प्रश्नासाठीच्या पाच उत्तरांपैकी केवळ एकच अचूक उत्तर असेल. परीक्षार्थीला सर्वाधिक उचित उत्तराची निवड करावयाची असून जो पर्याय उचित/अचूक वाटतोय त्या पर्यायावर 'माउस-क्लिक' कारावयाचे आहे. 'क्लिक' केला गेलेला पर्याय ठळकपणे दर्शविला जाईल आणि त्यास प्रश्नाचे उत्तर म्हणून गणले जाईल. एखाद्या प्रश्नाच्या उत्तरास अंतिम मुल्यांकनासाठी तेव्हाच विचारात घेतले जाईल जेव्हा उमेदवाराने 'Save & Next' वर किंवा 'Mark for Review & Next' वर क्लिक करून उत्तर दिले असेल.
- (4) सर्वर मध्ये घडयाळ लावलेले आहे आणि तुमच्या संगणकाच्या पटलाच्या वरच्या उजव्या कोप-यातील उर्वरित वेळ दर्शविणारा टाइमर परीक्षा पूर्ण करण्यासाठी शिल्लक राहिलेली वेळ दर्शवेल. जेव्हा घडयाळाची वेळ संपेल तेव्हा परीक्षा आपोआप बंद होईल. तुम्हाला स्वतःहून परीक्षा संपवण्याची किंवा थांबवण्याची आवश्यकता नाही.

(5) स्क्रीनच्या उजव्या बाजूला Question पॅलेट दाखवले जाणार असून ते खालील पैकी एक चिन्ह वापरून प्रत्येक प्रश्नाची स्थिती दाखवेल:

- 1 तुम्ही अजून ह्या प्रश्नापर्यंत पोहोचला नाहीत.
- 2 तुम्ही ह्या प्रश्नाचे उत्तर दर्शवले नाही.
- 3 तुम्ही ह्या प्रश्नाचे उत्तर दर्शविले आहे.
- 4 तुम्ही ह्या प्रश्नाचे उत्तर दर्शविलेले नाही, परंतु ह्या प्रश्नाच्या पडताळणीसाठी खूण केली आहे.
- 5 तुम्ही ह्या प्रश्नाचे उत्तर दर्शविले आहे, परंतु पडताळणीसाठी त्यावर खूण केली आहे.

पडताळणीसाठी खूण केल्याच' स्थिति निव्वळ ह्याचे स्मरण देते की तुम्ही हा प्रश्न पुन्हा पाहण्याचे ठरवले आहे. जर का पडताळणीसाठी खूण केलेल्या प्रश्नाचे उत्तर दर्शविलेले असेल तर अंतिम मुल्यांकनामध्ये ते उत्तर गृहित धरले जाईल.

- (6) उत्तर दर्शवण्यासाठी प्रश्न निवडायचा असल्यास आपण खालीलपैकी एक करू शकता :
 - (अ) थेट त्या क्रमांकाच्या प्रश्नाकडे जाण्यासाठी पटलाच्या उजवीकडील प्रश्न तालिकेमध्ये त्या क्रमांकाच्या प्रश्नावर क्लिक करा. ध्यानात घ्या की हा पर्याय निवडल्यास तुमचे चालू प्रश्नाला दर्शविलेले उत्तर सुरक्षित केले जात नाही.
 - (ब) चालू प्रश्नाचे उत्तर सुरक्षित करण्यासाठी 'Save and Next' वर क्लिक करा आणि क्रमाने पुढच्या प्रश्नाकडे जा.
 - (क) चालू प्रश्नाचे उत्तर सुरक्षित करण्यासाठी व पडताळणी साठी खूण करण्यासाठी 'Mark for Review and Next' वर क्लिक करा क्रमाने पुढच्या प्रश्नाकडे जा.
- (7) तुमचे उत्तर निवडण्यासाठी दिलेल्या पर्याय बटनांपैकी एका पर्याय बटनावर क्लिक करा.
- (8) तुमचे उत्तर बदलण्यासाठी दुस-या अपेक्षित पर्याय बटनावर क्लिक करा.
- (9) तुमचे उत्तर सुरक्षित करण्यासाठी तुम्हाला 'Save and Next' वर क्लिक करावेच लागेल.
- (10) निवडलेले उत्तर वगळण्यासाठी त्या निवडलेल्या पर्यायावर पुन्हा क्लिक करा किंवा 'Clear Response' बटनावर क्लिक करा.
- (11) एखाद्या प्रश्नावर पडताळणीसाठी खूण करावयाची असल्यास 'Mark for Review & Next' वर क्लिक करा. "जर का पडताळणीसाठी खूण केलेल्या प्रश्नाचे उत्तर दर्शविलेले असेल तर ते उत्तर अंतिम मूल्यांकनामध्ये धरले जाईल."
- (12) एखाद्या प्रश्नाचे उत्तर बदलण्यासाठी प्रथम प्रश्न निवडा, त्यानंतर नवीन उत्तर पर्यायावर क्लिक करा आणि नंतर 'Save and Next' बटनावर क्लिक करा.
- (13) सुरक्षित केलेले प्रश्न किंवा उत्तर दर्शवल्यानंतर पडताळणीसाठी खूण केलेले प्रश्नच केवळ मुल्यांकनासाठी विचारात घेतले जातील.
- (14) ह्या प्रश्नपत्रिकेमध्ये विभाग पटलाच्या (Screen) वरच्या पट्टीवर (Bar) दर्शवले आहेत. एखाद्या विभागातील प्रश्न त्या विभागाच्या नावावर क्लिक करून पाहता येतील. तुम्ही जो विभाग पाहत आहात तो ठळकपणे दर्शविला जाईल.
- (15) एखाद्या विभागातील अंतिम प्रश्नासाठी 'Save and Next' बटनावर क्लिक केल्यानंतर आपण आपोआप पुढच्या विभागाच्या पहिल्या प्रश्नाकडे जाल.
- (16) एखाद्या विभागातील प्रश्नांची स्थिती पाहण्यासाठी आपण माऊस कर्सर (mouse cursor) त्या विभागाच्या नावावर नेऊ शकता.
- (17) दिलेल्या परीक्षेच्या कालावधीत उमेदवार कोणत्याही प्रश्नावलीतील कोणताही प्रश्न सोडवू शकतात.
- (18) परीक्षार्थीना 'परीक्षा प्रशासकाच्या' सूचनांचे काळजीपूर्वक पालन करण्याची विनंती आहे. जर का एखादा परीक्षार्थी सूचनांचे/नियमांचे पालन करीत नसेल, तर तो गैरवर्तणुकीचा/ अप्रामाणिक मार्गाच्या अंगिकाराचा प्रकार गणला जाईल आणि असा परीक्षार्थी विभागाने ठरविलेल्या कालावधीसाठी परीक्षांना बसण्यास अपात्र ठरला जाईल.
- (19) केवळ परीक्षा प्रारंभ होण्यापूर्वी परीक्षार्थी परीक्षा प्रशासकांना त्यांच्या शंका किंवा प्रश्न विचारू शकतात. परीक्षा प्रारंभ झाल्यानंतर कोणत्याही शंकेचे समाधान केले जाणार नाही.
- (20) परीक्षेची वेळ संपल्यानंतर परीक्षार्थीना एकही प्रश्न सोडवता येणार नाही किंवा त्यांच्या उत्तरांची पडताळणी करता येणार नाही. जरी परीक्षार्थीने 'submit' बटन क्लिक केले नसले तरीही त्याच्या/तिच्या उत्तरांना संगणक प्रणाली आपोआप सुरक्षित (Save) करेल.
- (21) कृपया लक्षात घ्या -
 - (1) प्रत्यक्ष परीक्षेची वेळ संपल्याशिवाय परीक्षार्थीना पेपर 'अंतिमतः सबमिट' (finally submit) करू दिले जाणार नाही.
 - (2) एकदा परीक्षा प्रारंभ झाली की कोणत्याही परिस्थितीत परीक्षार्थीने की-बोर्ड ची कोणतीही key क्लिक करावयाची नाही, कारण त्यामुळे परीक्षाच बंद होईल

(ब) सर्वसामान्य सूचना:

- (1) कृपया प्रवेशपत्रावर दर्शविलेले दिनांक, रिपोर्टिंग वेळ आणि परीक्षास्थळाचा पत्ता याची नोंद दखल घ्या.
- (2) तुम्ही ऑनलाईन परीक्षेच्या स्थानाची निश्चिती करण्यासाठी एक दिवस अगोदर परीक्षास्थानी जावे, जेणेकरून परीक्षेच्या दिवशी तुम्ही तिथे वेळेवर (प्रवेश पत्रावर छापलेल्या) पोहोचू शकाल. उशीरा येणा-यांना प्रवेश नाही.
- (3) तुमचा नवीनतम फोटोग्राफ चिकटवलेले प्रवेशपत्र तुम्हाला परीक्षा स्थानी आणावयाचे आहे. (शक्यतो तोच फोटो आणावा जो तुम्ही अपलोड केला आहे)
- (4) परीक्षास्थानी तुम्हाला परीक्षा प्रशासक आणि तंत्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रतिनिधि यांच्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावयाचे आहे. जर तुम्ही सूचनांचे उल्लंघन कराल तर तुम्हाला अपात्र गणले जाईल आणि परीक्षास्थान सोडून जाण्यास सांगितले जाईल.
- (5) गणकयंत्र (स्वतंत्र किंवा घडयाळासह), पुस्तके, वह्या किंवा लिखित कागद, सेलफोन (कॅमेरा सुविधेसह/ शिवाय) किंवा इतर कोणतेही इलेक्ट्रॉनिक यंत्र (उपकरण) यांचा वापर परीक्षेच्या कालावधीत करू दिला जाणार नाही. परीक्षेच्या वेळी प्रतिबंधित साहित्य उमेदवारांकडे आढळून आल्यास त्याची/तिची उमेदवारी रद्द केली जाईल तसेच उमेदवाराविरुद्ध फौजदारी कार्रवाई केली जाईल.
- (6) कृपया आपल्या सोबत नवीनतम फोटो चिकटवलेले हे प्रवेशपत्र आणि सध्या वैध, मूळ स्वरूपातील फोटो ओळख पत्र (जसे की, स्वतःचे आधार कार्ड/ई-आधार कार्ड/पॅन कार्ड/पारपत्र/वाहन चालक परवाना/निवडणूक आयोगाचे ओळखपत्र) आणावे. कृपया आपण आपले प्रवेशपत्र व त्यासोबत फोटो ओळख पत्राची प्रत (झेरोक्स) जोडून ते पर्यवेक्षकाकडे सुपूर्द करावे. आवेदन पत्रावर असणारे नाव (ऑनलाईन नोंदणीच्या वेळी जे उमेदवाराने दिलेले असते) फोटो ओळखपत्रावरील नावाशी तंतोतंत जुळावयास हवे. विवाहानंतर ज्या महिला उमेदवारांचे पहिले/मधले/अंतिम नाव बदलले आहे त्यांनी ह्याची खास दखल घ्यावी. जर आवेदन पत्रावरील आणि फोटो-परिचय पत्रावरील नावात काहीही फरक असेल तर अशा उमेदवारास परीक्षेस बसू दिले जाणार नाही. **कृपया लक्षात घ्या - रेशन कार्ड आणि वाहनचालक शिकाऊ परवाना या परीक्षेसाठी वैध ओळखीचा पुरावा म्हणून स्वीकारले जाणार नाही.** ज्या उमेदवारांनी आपल्या नावात बदल केला असेल, अशा उमेदवारांनी मूळ राजपत्रित अधिसूचना/ मूळ विवाह प्रमाणपत्र उपस्थित केले तरच त्यांना परीक्षेस बसण्यास अनुमती देण्यात येईल.
- (7) बायोमेट्रिक डाटा (अंगठ्याचा ठसा) परीक्षेच्या ठिकाणी घेतला जाईल. या संदर्भात खालील दिलेले मुद्दे लक्षात ठेवा :-
 - (क) जर बोटांवर कसलाही थर असेल (शाई/ मेहंदी /रंग इत्यादी) तर धुवून टाका आणि परीक्षेच्या दिवसाआधी तो थर संपूर्णपणे गेला आहे याची खात्री करून घ्या.
 - (ख) जर बोटांना मळ किंवा धूळ लागली असेल तर बोटांचे ठसे (Finger-prints) घेण्याआधी धुवून घ्या आणि हातांची बोटे सुकली आहेत याची खात्री करून घ्या.
 - (ग) दोन्ही हातांची बोटे सुकलेली आहेत याची खात्री करा आणि जर बोटे ओलसर असतील तर प्रत्येक बोट पुसा.
 - (घ) ठसा घेतल्या जाणा-या अंगठ्याला जर जखम/मार लागला असेल तर त्वरित परीक्षा केंद्रावर संबंधित अधिका-यास कळवा. (उमेदवाराने उपरोक्त मुद्द्यांचे पालन न केल्यास परीक्षेस बसू दिले जाणार नाही.)
- (8) तुम्ही दिलेल्या उत्तरांचे इतर परीक्षार्थीच्या उत्तरांबरोबर उत्तरांच्या सारखेपणासाठी विश्लेषण केले जाईल. यासाठी अवलंब केलेल्या विश्लेषण प्रक्रियेतून जर उत्तरांची अदलाबदल केल्याचा व तुम्ही प्राप्त केलेले गुण वैध नसल्याचा निष्कर्ष आल्यास तुमची उमेदवारी रद्द केली जाऊ शकते. कोणीही परीक्षार्थी जर कॉपी करताना, सहाय्य घेताना किंवा देताना, किंवा परीक्षार्थीस न शोभणारी गैरवर्तणूक करताना आढळला तर त्याच्या उत्तरांची तपासणी केली जाणार नाही. संचालनालय अशा परीक्षार्थीविरुद्ध योग्य ती कारवाई करेल.
- (9) तुम्ही स्वतः सोबत एक बॉल पॉइंट पेन आणावे. तुम्ही स्वतःसोबत एक स्टॅप इंक पॅड (नीळे/ काळे) आणू शकता. एक कागद तुम्हाला दिला जाईल ज्यावर तुम्ही कच्चे काम करू शकता किंवा उत्तर निवडण्यापूर्वी पुन्हा एकदा पडताळणी करावयाच्या प्रश्नांचे क्रमांक लिहू शकता. परीक्षा संपल्यावर कच्चे काम केलेले कागद प्रवेशपत्रासह पर्यवेक्षकाकडे हस्तांतरित करावे.
- (10) परीक्षेच्या व्यवस्थेमध्ये काही व्यत्यय येण्याची शक्यता पूर्णतः नाकारण्यात येणार नाही; ज्याचा परिणाम चाचणी वितरणावर आणि/ किंवा निकाल तयार करण्यावर होऊ शकतो. अशा प्रसंगी असे व्यत्यय सुधारण्याचा पूर्णतः प्रयत्न केला जाईल, ज्यामध्ये उमेदवारांना एका जागेहून दुस-या जागेत हलविणे किंवा परीक्षेस विलंब होणे गृहित आहे. पुन्हा परीक्षा घेणे या बाबतचा निर्णय हा परीक्षा घेणा-या संस्थेचा निर्णय अंतिम असेल. उमेदवार पुन्हा परीक्षेसाठी कोणताही दावा करू शकणार नाही. ह्या विलंब झालेल्या प्रक्रीयेस उमेदवार जर हलण्यास तयार नसेल किंवा परीक्षा प्रक्रियेत भाग घेण्यास तयार नसेल अशा उमेदवारांना प्रक्रियेमधून संपूर्णपणे वगळण्यात येईल.
- (11) परीक्षेची सामग्री तथा त्याबद्दलची कोणतीही अन्य माहिती, संपूर्ण किंवा भागांमध्ये उघड करणे, प्रकाशित करणे, पुन्हा: निर्माण करणे, ट्रांसमिट करणे, जमा करणे किंवा प्रसारण आणि जमा करणारे किंवा परीक्षाकेंद्रावर दिला जाणारा कागद घेऊन जाणारे किंवा परीक्षेच्या सामग्रीचा बेकायदेशीर बाळगण्यांवर कायदेशीर कार्यवाही करण्यात येईल.
- (12) भरती करण्याच्या कोणत्याही प्रक्रियेतील कोणत्याही भागामध्ये, परीक्षार्थी द्वारा खोटी माहिती देणे/ किंवा प्रक्रियेच्या नियमांचे उल्लंघन करण्याबाबत, परीक्षार्थीस भरती प्रक्रियेमध्ये अपात्र घोषित केले जाईल आणि भविष्यात तंत्रशिक्षण संचालनालयातर्फे कोणत्याही भरती प्रक्रियेमध्ये भाग घेण्याची परवानगी दिली जाणार नाही. जर ह्या बाबतीत चालू असलेल्या प्रक्रियेमध्ये निदर्शनास आले नाही परंतु नंतर कधी लक्षात आल्यास त्याला प्रक्रियेच्या पहिल्या भागापासूनच अपात्र ठरविण्यात येईल.
- (13) कृपया सामाजिक अंतर संबंधी पुढील पेज वर दिलेल्या सूचना काळजीपूर्वक वाचा.

सामाजिक अंतर संबंधी सूचना

1. उमेदवारास परीक्षा केंद्रावर प्रवेश पत्रात दिलेल्या वेळेनुसार उपस्थित राहायचे आहे. उशीरा येणा-या उमेदवारास परीक्षेस बसू दिले जाणार नाही.
2. उमेदवारांचे परीक्षा अनुक्रमांक व लॅब क्रमांक परीक्षा केंद्राच्या बाहेर दर्शविले जाणार नाही, प्रत्येक उमेदवारास परीक्षा केंद्रावर प्रवेश करते वेळी यासंबंधी माहिती दिली जाईल.
3. परीक्षा केंद्रावर उमेदवारास आवश्यक लागणारे सामान
परीक्षा केंद्रावर उमेदवारास केवळ ठराविक खालील आणण्याची परवानगी असेल:
 - अ. मास्क
 - ब. स्वतःचे हॅंड सॅनिटाइजर (50 मिली.)
 - क. एक सामान्य पेन आणि स्टॅप इंक पॅड (नीळे अथवा काळे)
 - ड. परीक्षा संबंधी कागदपत्रे (प्रवेश पत्र तसेच ID कार्डची प्रत जोडलेले प्रवेश पत्र, सत्यता तपासण्यासाठी मूळ ID कार्ड)
 - इ. लेखनिक (स्क्राइब) वापरणा-या उमेदवारांसाठी - व्यवस्थितरीत्या लिहिलेला व हस्ताक्षर केलेला स्क्राइब फॉर्मपरीक्षा केंद्राच्या आत अन्य कोणतेही सामान नेण्याची परवानगी नसेल.
4. उमेदवाराने आपले कुठलेही साधन/ सामग्री इतरांना वापरण्यास देऊ नये.
5. उमेदवारांनी अन्य उमेदवारांसोबत सामाजिक अंतर राखणे गरजेचे आहे.
6. उमेदवारांनी परीक्षा केंद्रावर सांगितलेल्या सूचनेनुसार रांगेत उभे राहावे.
7. उमेदवार जर लेखनीकाच्या सुविधेचा लाभ घेणार असेल तर लेखनीकाला सुद्धा स्वतःचा मास्क आणावा लागेल.
8. परीक्षा संपल्यावर उमेदवारांनी परीक्षा स्थळावरील स्टाफ द्वारा केलेल्या सूचनेनुसार गर्दी न करता व्यवस्थितरीत्या केंद्राबाहेर पडायचे आहे.

आपणांस शुभेच्छा!

DIRECTORATE OF TECHNICAL EDUCATION, MAHARASHTRA STATE MUMBAI

INFORMATION HANDOUT FOR ONLINE EXAMINATION FOR RECRUITMENT OF STENOGRAPHER (LOWER GRADE), SENIOR CLERK AND INSTRUCTOR (LABORATORY ASSISTANT - TECHNICAL)

This handout contains details pertaining to various aspects of the online exam you are going to undertake and important instructions about related matters. You are advised to study the handout carefully as it will help you in preparing for the examination.

The online examination will comprise the following objective type multiple choice tests as stated below:

Structure of the test for the post of Stenographer (Lower Grade) & Senior Clerk

Sr. No.	Name of the Test	Number of Questions	Maximum Marks	Medium	Duration
1	Marathi Language	25	50	Marathi	120 Minutes
2	English Language	25	50	English	
3	General Knowledge	25	50	Bilingual i.e. Marathi & English	
4	Aptitude Test	25	50		
	TOTAL	100	200		120 Minutes

Structure of the test for the post of Instructor (Laboratory Assistant - Technical)

Sr. No.	Name of the Test	Number of Questions	Maximum Marks	Medium	Duration
1	Marathi Language	15	30	Marathi	90 Minutes
2	English Language	15	30	English	
3	General Knowledge	15	30	Bilingual i.e. Marathi & English	
4	Aptitude Test	15	30		
	TOTAL	60	120		90 Minutes

The time for the test is 120 minutes for Stenographer & Senior Clerks post and 90 minutes for Instructor; however, you may have to be at the venue for approximately 180 minutes & 150 minutes respectively including the time required for logging in, collection of the call letters, going through the instructions etc. You can attempt any question at any point of time within the given time. All the questions will have multiple choices. Out of the five answers to a question only one will be the correct answer. **You have to select the most appropriate answer and the 'mouse click' that alternative which you feel is appropriate /correct. The alternative/ option that you have clicked on will be treated as your answer to that question. There will be no penalty for wrong answers marked by you. However, you are advised not to mark answers by random guessing.**

Please note that the types of questions in this handout are only illustrative and not exhaustive. In the actual examination you will find questions of a higher difficulty level on some or all of these types and also questions on the types not mentioned here.

Some sample questions are given below.

SAMPLE QUESTIONS

मराठी भाषा

प्र.1-2. पुढील प्रत्येक प्रश्नात वाक्याचे चार भाग पाडले आहेत. व्याकरणाच्या, वाक्य रचनेच्या किंवा भाषेच्या दृष्टीने वाक्य सदोष असल्यास, कोणत्या भागात दोष आहे ते ठरवून त्या भागाचा क्रमांक उत्तर म्हणून द्या. वाक्य निर्दोष / बिनचूक असल्यास उत्तर "(5)" द्या.

प्र.1. इंग्लंडमधून जन्मलेल्या / कुसुमाग्रजांना शेक्सपियर म्हणतात / व हिंदुस्थानात जन्मलेल्या शेक्सपियरांना /

(1)

(2)

(3)

कुसुमाग्रज म्हणतात.

(4)

निर्दोष

(5)

- प्र.2. माझ्या स्मरणशक्तीनुसार / माझ्या बाळपणी माझ्या वडिलांची बदली / एका गलिच्छ गावी / झाली आहे. निर्दोष
(1) (2) (3) (4) (5)
- प्र.3-4. पुढे काही शब्दसमूह दिले आहेत. त्यांचा अर्थ सांगणारा एक शब्द दिलेल्या पर्यायांतून निवडा.
- प्र.3. स्वतःच स्वतःची सर्व कामे करणारा.
(1) स्वयंभू (2) स्वावलंबी (3) स्वयंचलित (4) स्वकष्टार्जित (5) स्वाध्यायी
- प्र.4. कोणतेही काम करू शकणारा.
(1) बहुश्रुत (2) हुषार (3) चलाख (4) हरहुन्नरी (5) डोकेबाज
- प्र.5. पुढील शब्द समूहाचा अर्थ सांगणारा शब्द दिलेल्या पर्यायांतून निवडा:
देव आहेसे मानणारा
(1) नास्तिक (2) आस्तिक (3) भक्त (4) संत (5) यापैकी एकही नाही

ENGLISH LANGUAGE

- Q.1. Read the sentence to find out whether there is any grammatical or idiomatic error in it. The error, if any, will be in one part of the sentence. That part is the answer. If there is no error, the answer is 'No error'. (Ignore the errors of punctuation, if any).

The regaining of freedom / as we well know has given rise for / many dormant issues /
(1) (2) (3)
and conflicts in our society. No error
(4) (5)

- Q.2-3. **Directions** : In each of the following questions, select from amongst the five alternatives, the word most opposite in meaning of the word given in capitals.

Q.2. LIVELY
(1) simple (2) weak (3) dull (4) angry (5) moron

Q.3. INADVERTENT
(1) adequate (2) available (3) sluggish (4) negligent (5) intentional

- Q.4. Pick out from the words given below this sentence the word which would complete the sentence correctly and meaningfully.

He wants me to look _____ his garden during his absence.
(1) at (2) over (3) after (4) into (5) from

- Q.5-6. **Direction** : In each of the following questions, select from amongst the five alternatives, the word nearest in meaning to the word given in capitals.

Q.5. LETHAL (1) light (2) dangerous (3) deadly
(4) cruel (5) thoughtless

Q.6. CENTENARY (1) a guard (2) a hundred years (3) a very old man
(4) a hundred runs (5) a hundredth anniversary

GENERAL KNOWLEDGE

- Q.1. Which country won the "Cricket World-Cup 2007" ?
(1) South Africa (2) Sri Lanka (3) England
(4) New Zealand (5) Other than those given as options
- Q.2. Which of the following crops is not cultivated in Maharashtra ?
(1) Jowar (2) Wheat (3) Jute (4) Cotton (5) Tobacco
- Q.3. In which of the following cities of Maharashtra is Kumbh Mela organised ?
(1) Pune (2) Ratnagiri (3) Nashik (4) Pandharpur (5) Kolhapur
- Q.4. To combat the menace of money laundering, which of the following financial institution has introduced the 'Know Your Customer' Scheme ?
(1) IDBI (2) RBI (3) NABARD (4) SIDBI (5) Other than those given as options
- Q.5. Which of the following states does NOT have a common border with Maharashtra ?
(1) Chhattisgarh (2) Karnataka (3) Andhra Pradesh (4) Rajasthan (5) Gujarat

APTITUDE TEST

- Q.1.** 'Foot' is related to 'Man' in the same way as 'Hoof' is related to — ?
(1) Horse (2) Dog (3) Shoe (4) Blacksmith (5) Saddle
- Q.2.** Under which of the following heads of expenditure would "Subscription paid for children's magazine" be classified ?
(1) Food (2) Travel (3) Hospitality (4) Health (5) Education
- Q.3.** In a row of boys, Mahesh is seventh from the left side and 18th from the right side of the row. How many boys are there in the row ?
(1) 26 (2) 25 (3) 27 (4) Cannot be determined (5) Other than those given as options
- Q.4.** Which of the following English letter groups will replace the question-mark (?) in the following **series** of letter groups ?
AB BC CD DE ? FG
(1) DF (2) DG (3) FE (4) EF (5) GF
- Q.5.** In a certain code 'A + B' means "A is the mother of B" and 'A – B' means "A is the father of B". Which of the following means "P is the grand-mother of R" ?
(1) P – Q + R (2) Q – R + P (3) P + Q – R
(4) Q + R – P (5) Other than those given as options

(A) Details of the Online Examination Pattern:

- (1) The examination would be conducted on-line i.e. on a computer.
- (2) The tests will be in Marathi and English except for the test/s of Marathi & English language.
- (3) All the questions will have multiple choices. Out of the five answers to a question only one will be the correct answer. **The candidate has to select the most appropriate answer and 'mouse click' that alternative which he/ she feels is appropriate/ correct. The alternative/ option that is clicked on will be treated as the answer to that question. Answer to any question will be considered for final evaluation, only when candidates have submitted the answers by clicking on "Save & Next" or "Mark for Review & Next".**
- (4) The clock has been set at the server and the countdown timer at the top right corner of your screen will display the time remaining for you to complete the exam. When the clock runs out the exam ends by default - you are not required to end or submit your exam.
- (5) The question palette at the right of screen shows one of the following status of each of the questions numbered:

 1 You have not visited the question yet.

 2 You have not answered the question.

 3 You have answered the question.

 4 You have NOT answered the question, but have marked the question for review.

 5 The question(s) "Answered and Marked for Review" will be considered for evaluation.

The Marked for Review status simply acts as a reminder that you have set to look at the question again. *If an answer is selected for a question that is Marked for Review, the answer will be considered in the final evaluation.*

- (6) To select a question to answer, you can do one of the following :
 - (a) Click on the question number on the question palette at the right of your screen to go to that numbered question directly. Note that using this option **does NOT save your answer** to the current question.
 - (b) Click on '**Save & Next**' to save answer to current question and to go to the next question in sequence.
 - (c) Click on '**Mark for Review and Next**' to save answer to current question, mark it for review, and to go to the next question in sequence.
- (7) To select your answer, click on one of the option buttons.
- (8) To change your answer, click another desired option button.

- (9) To save your answer, you MUST click on **Save & Next**.
- (10) To deselect a chosen answer, click on the chosen option again or click on the **Clear Response** button.
- (11) To mark a question for review click on **Mark for Review & Next**. *If an answer is selected for a question that is Marked for Review, the answer will be considered in the final evaluation.*
- (12) To change an answer to a question, first select the question and then click on the new answer option followed by a click on the **Save & Next** button.
- (13) Questions that are saved or marked for review after answering will ONLY be considered for evaluation.**
- (14) Sections will be displayed on the top bar of the screen. Questions in a section can be viewed by clicking on the section name. The section you will view will be highlighted.
- (15) After clicking the **Save & Next** button on the last question for a section, you will automatically be taken to the first question of the next section.
- (16) You can move the mouse cursor over the section names to view the status of the questions for that section.
- (17) You can attempt any question at any point of time within the given time for exam.
- (18) The candidates are requested to follow the instructions of the "Test Administrator" carefully. If any candidate does not follow the instructions / rules, it would be treated as a case of misconduct/ adoption of unfair means and such a candidate would be liable for debarment from appearing for examinations for a period as decided by the Directorate of Technical Education.
- (19) The candidates may ask the Test Administrator about their doubts or questions only before the commencement of the test. No query shall be entertained after the commencement of the examination.
- (20) After the expiry of exam time, the candidates will not be able to attempt any question or check their answers. The answers of the candidate would be saved automatically by the computer system even if he/she has not clicked the "Submit" button.
- (21) Please note :**
- (a) Candidates will not be allowed to "finally submit" unless they have exhausted the actual test time.**
- (b) Under no circumstances should a candidate click on any of the 'keyboard keys' once the exam starts as this will lock the exam.**

[B] General Instructions:

- (1) Please note date, Reporting time and Venue address of the examination given in the call letter.
- (2) You may visit the venue one day before the Online Examination to confirm the location so that you are able to report **on time** (as printed on the call letter) on the day of the examination. Latecomers will not be allowed.
- (3) The call letter should be brought with you to the examination venue along with your recent passport size photograph duly pasted on it. (Preferably the same photograph as was as uploaded).
- (4) You must scrupulously follow the instructions of the Test Administrator and the Directorate of Technical Education Representative at the examination venue. If you violate the instructions you will be disqualified and will be asked to leave the examination venue.
- (5) No use of calculators (separate or with watch), books, note books or written notes, cell phones (with or without camera facility) or any other electronic device will be allowed during the examination.
- (6) Please bring the call letter with your recent photograph affixed thereon, photocopy of the ID proof stapled with call letter and same currently valid photo identity proof in original. - **THIS IS ESSENTIAL. Please handover the call-letter along with photocopy of photo identity proof duly stapled together to the invigilator.** Currently valid photo identity proof may be PAN Card/ Passport/ Permanent Driving License/ Voter's Card with photograph/Bank Passbook with photograph/Valid recent Identity Card issued by a recognised College/ University/Aadhaar card/E-aadhaar card with a photograph/ Bar Council Identity card with photograph. **Please Note - Ration Card and Learner's Driving License will NOT be accepted as valid ID proof for this examination.** Please note that your name as appearing on the call letter (provided by you during the process of registration) should exactly match the name as appearing on the photo identity proof. Female candidates who have changed first/last/middle name post marriage must take special note of this. If there is any mismatch between the name indicated in the Call Letter and Photo Identity Proof you will not be allowed to appear for the exam. In case of candidates who have changed their name will be allowed only if they produce original Gazette notification/their marriage certificate in original.

- (7) Biometric data (thumb impression) will be captured at the examination venue. With regards to the same, please note the following :
- (a) If fingers are coated (stamped ink/mehndi/coloured...etc), ensure to thoroughly wash them so that coating is completely removed before the exam day.
 - (b) If fingers are dirty or dusty, ensure to wash them and dry them before the finger print (biometric) is captured.
 - (c) Ensure fingers of both hands are dry. If fingers are moist, wipe each finger to dry them.
 - (d) If the primary finger to be captured is injured/damaged, immediately notify the concerned authority in the test center.
- (Any failure to observe these points by candidates will result in non-admittance for the examination)
- (8) Your responses (answers) will be analysed with other candidates to detect patterns of similarity of right and wrong answers. If in the analytical procedure adopted in this regard, it is inferred/concluded that the responses have been shared and scores obtained are not genuine/valid, your candidature may be cancelled. Any candidate who is found copying or receiving or giving assistance or engaging in any behaviour unbecoming of a candidate will not be considered for assessment. Directorate of Technical Education may take further action against such candidates as deemed fit by it.
- (9) You must bring a ball point pen with you. You may bring your own ink stamp pad (blue/black). A sheet of paper will be provided which can be used for rough work or taking down the question number you would like to review at the end of the test before submitting your answers. After the test is over you MUST handover this sheet of paper along with the Call Letter to the invigilator before leaving the venue.
- (10) The possibility of occurrence of some problem in the administration of the examination cannot be ruled out completely which may impact test delivery and/or result from being generated. In that event, every effort will be made to rectify such problems, which may include movement of candidates, delay in test. The conduct of a re-exam is at the absolute discretion of the test conducting body. Candidates will not have any claim for a re-test. Candidates not willing to move or not willing to participate in the delayed process of test delivery shall be summarily rejected from the process.
- (10) Anyone found to be disclosing, publishing, reproducing, transmitting, storing or facilitating transmission and storage of test contents in any form or any information therein in whole or part thereof or by any means verbal or written, electronic or mechanical or taking away the papers supplied in the examination hall or found to be in unauthorised possession of test content is likely to be prosecuted.
- (11) Instances for providing incorrect information and/or process violation by a candidate detected at any stage of the selection, process will lead to disqualification of the candidate from the selection process and he/she will not be allowed to appear in any recruitment process of Directorate of Technical Education in the future. If such instances go undetected during the current selection process but are detected subsequently, such disqualification will take place with retrospective effect.
- (12) Please read instructions related to the Social Distancing given on the next page.

INSTRUCTIONS WITH REGARD TO SOCIAL DISTANCING

- 1 Candidate is required to report at the exam venue strictly as per the time slot mentioned in the Call Letter. Latecomers will not be allowed to take the test.
- 2 Mapping of 'Candidate Roll Number and the Lab Number' will NOT be displayed outside the exam venue, but the same will be intimated to the candidates individually at the time of entry of the candidate to the exam venue.
- 3 Items permitted into the venue for Candidates
Candidates will be permitted to carry only certain items with them into the venue.
 - a. Mask
 - b. Personal hand sanitizer (50 ml)
 - c. A simple pen and ink stamp pad (blue/black)
 - d. Exam related documents (Call Letter and Photocopy of the ID card stapled with it, ID Card in Original)
 - e. In the case of Scribe Candidates - Scribe form duly filled and signed with Photograph affixed.**No other Items are permitted inside the venue.**
- 4 Candidate should not share any of their personal belonging/material with anyone.
- 5 Candidate should maintain safe social distance with one another.
- 6 Candidate should stand in the row as per the instructions provided at venue.
- 7 If a candidate is availing services of a scribe, then scribe also should bring their own Mask.
- 8 On completion of examination, the candidates should move out in an orderly manner without crowding as instructed by the venue staff.

WISH YOU GOOD LUCK!